

Zbigniew Chojnowski

"Demografia a literatura: literackie i językowe aspekty problemu"

Biuletyn Polonistyczny 29/3-4 (101-102), 113-116

1986

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

nym programem sesji. W praktyce jednak referent skoncentrował swoją uwagę na problemach metodologicznych, co pozwoliło także na postawienie wielu pytań dotyczących badań nad ważnymi problemami kultury współczesnej.

Dyskusja skupiła się głównie na problemach metodologicznych. Obok pytań o istotę wyznaczników kultur środowiskowych miała charakter wyjaśniający stanowiska referentów. Chodziło w niej przede wszystkim o zrozumienie koncepcji referentów, zasad kwalifikowania materiałów, zasadności niektórych ocen, stwierdzeń i propozycji.

Stanisław Siekierski

"Demografia a literatura.
Literackie i językowe aspekty problemu"

4 grudnia 1985 r. odbyła się w Olsztynie sesja naukowa, zorganizowana przez Zakład Filologii Polskiej WSP Olsztynie. Spotkaniu przewodniczyła H.M. Małgowska, która we wprowadzeniu krótko zarysowała rozwój demografii jako gałęzi badań nad literaturą i życiem literackim.

Następnie S. Frybes (UW) omówił problemy związane z "Geografią literacką drugiej połowy XIX wieku w Polsce", dzieląc się ze słuchaczami uwagami metodologicznymi. Referent scharakteryzował pozawarszawskie ogniska pozytywizmu: Drezno, Kraków, Lwów, Petersburg, Paryż (emigranci). Zaakcentował problem przenikania się literatur różnych języków (rosyjskiego, niemieckiego i innych) w drugiej połowie XIX w., co sprzyjało rozwojowi poczucia wspólnoty, które z kolei przyczyniało się

do przełamywania barier kulturowych.

Referat o "Inspiracjach polskiej literatury wygnańczej w piśmiennictwie rosyjskim" wygłosiła J. A u l a k (UW) ukazując, jak dzieje zesłańców polskich stawały się ważnym wątkiem utworów pisarzy rosyjskich. Dla Rosjan historie Polaków na zesłaniu były atrakcyjne ze względu na zdarzeniowość, wspaniałość postaci, implikacje myślowe. Autorka prześledziła literackie opracowania losów Wincentego i Albiny Migórskich (dokonane przez m.in.: Dala, Maksimowa, Tołstoja, Diakowa, Strielikowa).

Referat, obejmujący zarys problematyki "Polskiego życia kulturalno-literackiego w Kijowie w latach 1906-1917", zaprezentował T. Z i e n k i e w i c z (WSP Olsztyn). W jego ujęciu o obrazie życia kulturalno-literackiego Kijowa w tych latach zadecydowała rewolucja 1905 r. i jej konsekwencje w postaci liberalizacji i nowego ustawodawstwa w zakresie form życia zbiorowego. Nie bez znaczenia były ruchy migracyjne ludności polskiej, których nasilenie nastąpiło w r. 1915, i jej napływ na Ukrainę. W badaniach referent posłużył się prasą, pamiętnikami, wspomnieniami, listami, dokumentami, książkami wydawanymi ówczesnie - na tej podstawie zostały omówione: działalność kulturalno-literacka Polaków w Kijowie i wpływ zjawisk demograficznych na kształtowanie się polskiej kultury na Ukrainie. Referent zaznaczył, że wciąż istnieje duża potrzeba objęcia badaniami kijowskiego czasopiśmiennictwa, bibliotek, życia teatralnego w latach 1906-1917.

Referat L. H u l l (WSP Olsztyn) zatytułowany "Między realizmem a metaforą. Przestrzeń kultury chłopskiej w prozie Józefa Mortona", poszerzył zakres tematyczny sesji. Autorka rozpatrzyła opozycję między kulturą chłopską a "wysoką" i

omówiła ich artystyczne realizacje w powieściach Mortona. Pisarza interesuje to, co środowiskowe i uniwersalne. Przedstawia on chłopą, widzącego siebie poprzez model stworzony przez kulturę "wysoką". Natomiast w narracji zachodzi zjawisko przechodzenia od sfery codzienności, uschematyzowanych konkretów i wizji do metafory.

D. O s s o w s k a (WSP Olsztyn) zajęła się "Zagadnieniami poetyki literatury zesłańczej (na przykładzie literatury »kaukaskiej«)". Przedmiotem badań była tu tzw. "szkoła kaukaska", w której funkcjonował pewien zasób stereotypów: Kaukaz jako "krajna poetyczna" (pomysł romantyczny), zmaganie się człowieka z przyrodą, częste operowanie aluzją literacką (odwołania do Skargi, Mickiewicza, Pola i innych, ale i do literatury rosyjskiej, do motywów mitologicznych - np. mitu o Prometeuszu - i biblijnych), motyw jeńca, kontrast kultur, dydaktyka narodowa, prymat pamiętnika jako formy narracji w powieściach "szkoły kaukaskiej". Referentka wykazała złożoność zależności między egzystencją społeczno-polityczną i miejscem pobytu pisarza, momentem historycznym a poetyką utworów literackich.

O "Pobycie w obcym środowisku jako przedmiocie refleksji psychologicznej (na marginesie poglądów Stanisława Ignacego Witkiewicza" mówiła H.M. M a ł g o w s k a (WSP Olsztyn). Referentka poruszyła kwestie związane z biografią Witkacego.

Językowe aspekty demografii zostały opracowane przez A. P o s p i s z y ł o w ą (WSP Olsztyn) w referacie na temat "Niemieckich nazw miejscowych południowej Warmii". Autorka wskazała na przyczyny zanikania toponimów niemieckich oraz przedstawiła sposoby polszczenia tych, które przetrwały do dziś lub miały dawniej spolszczone warianty.

Referat nt. onomastyki wygłosiła również M. B i o l i k o-

w a, która zajęła się "Nazwami repolonizowanymi przez Komisję Ustalania Nazw Miejscowych po drugiej wojnie światowej (na przykładzie byłego powiatu ostródzkiego)". Nazwy te omówiono w trzech grupach: 1) nazwy polskie, które nigdy nie uległy germanizacji, bo były używane przez ludność niezależnie od nazw niemieckich; 2) nazwy polskie, które uległy germanizacji w wyniku różnorodnych procesów substytucyjnych; 3) spolonizowane nazwy pruskie i niemieckie. Wszystkie omówione tu nazwy były używane przez ludność polską w XIX i na początku XX w.

Referaty z sesji zostaną opublikowane w zeszycie naukowym nakładem wydawnictwa WSP Olsztyn.

Zbigniew Chojnowski

"Teraźniejszość i przyszłość nauki o literaturze"

W dniach 10-12 XII 1985 r. odbyła się na Uniwersytecie Warszawskim konferencja naukowa zorganizowana z okazji 30-lecia istnienia Zakładu Teorii Literatury, następnie Katedry, a obecnie Zakładu Teorii Literatury i Poetyki w Instytucie Literatury Polskiej UW. Organizatorzy pragnęli również uczcić pamięć założyciela Zakładu i Katedry - Profesora Kazimierza Budzyka. Zamierzeniem organizatorów było dokonanie przeglądu stanowisk badawczych i określenie istotnych problemów oczekujących rozwiązania w zakresie teorii literatury. Konferencja - choć jubileuszowa - miała zdecydowanie roboczy charakter.

Pierwszy referat pt. "Filozoficzne podstawy teorii literatury" M. G o ł a s z e w s k i e j (UJ) dotyczył wartości dzieła w powiązaniu z jego ontologią, a także relacjami dzieła